

Oswald Spengler. *Godine odluke. Njemačka i razvoj svjetske povijesti*, AGM, Zagreb, 2019. 239 str.

U prijevodu Lidije Šimunić Mesić s njemačkog jezika te pod uredništvom Josipa Lukina i Zlatka Matijevića objavljen je u rujnu 2019. godine, uz potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske, prijevod Spenglerova djela *Godine odluke*. Riječ je o manje poznatom djelu od slavne *Propasti Zapada*, također prevedene na hrvatski jezik i objavljene u elitnom Demetrinom izdanju 1998. godine. Izvornik *Godina odluke* (*Jahre der Entscheidung. Deutschland und die weltgeschichtliche Entwicklung*) objavljen je u Münchenu znakovite 1933. godine.

Hrvatski prijevod sastoji se od *Uvoda* (11-17) te poglavlja *Politički obzor* (19-36), *Svjetski ratovi i svjetske sile* (37-88), *Bijela svjetska revolucija* (89-191), *Obojena svjetska revolucija* (193-214), zatim kratkog orisa života autora (217-220), kao i imenskog kazala (223-239) iz pera urednika.

Spenglerov rad pokazuje priličnu povijesnu, ekonomsku, geopolitičku i dijelom filozofsku erudiciju, kojom autor pokušava ponuditi široki kulturno-civilizacijski pogled na probleme svojeg doba. Ista erudicija u sebi nosi i neminovne tragove amaterstva, jer niti u jednom od gore navedenih područja Spengler nije cjelovito formirani stručnjak. U prvoj polovici 20. stoljeća Spengler u takvim nastojanjima nipošto nije sam (naročito u Njemačkoj), niti su *Godine odluke*, kao što je već navedeno, njegov jedini pokušaj takve studije. No, dok Jaspersova *Duhovna situacija vremena* (1930) i Heideggerov *Bitak i vrijeme* (1927), nude opće filozofske rasprave o duhovnom trenutku zapadnog čovjeka, njegove znanosti, tehnike, umjetnosti, itd., a dok Hitlerov *Mein Kampf* (1925) nudi autobiografski manifest nacizma i nadolazećih rasnih politika, Spenglerove *Godine odluke* stiješnjene su između konzervativne nostalgije za vitalnijim (ustvari predindustrijskim) dobom europske i njemačke povijesti, i pesimizma oko trenutnih i nadolazećih desetljeća rastakanja vrijednosti i dekadencije zapadne kulture i moći.

Jasno i odjelito razumijevanje *Godina odluke* i Spenglerova pogleda na svijet zahtijevalo bi daleko preciznije smještanje u okvirima njemačke (i uopće zapadne) *zeitgeist* literature prve polovice stoljeća. Kako je ovdje riječ o tek kraćem prikazu

knjige, bio bi to preopsežan zadatak. Valja zato početi od Spenglerove prve rečenice: "Nitko nije više od mene mogao priželjkivati nacionalni prevrat koji se dogodio ove [1933] godine. Od prvoga sam dana mrzio prljavu revoluciju iz 1918. kao izdaju manje vrijednoga dijela našega naroda na užrb onoga jakoga, neistrošenoga, koji se pobunio 1914. zato što je mogao i želio imati budućnost." (str. 11) Sličnim tonom otvara svoje posljednje poglavlje: "Zapadnu civilizaciju 20. stoljeća ugrožava ne jedna, nego dvije svjetske revolucije najvećega razmjera. Još nisu spoznate u svojem stvarnom razmjeru, dubini i djelovanjima. Jedna dolazi odozdo, druga izvana: *klasna borba* i *rasna borba*." (str. 193)

Iz gornjih citata moglo bi se zaključiti da Spengler piše pamflet za naciste, programski obogaćen ulogom njemačkog naroda u spašavanju ne samo vlastite nacionalne kulture, već čitavog zapada. Ipak, Spengler je daleko od nacista u mnogo bitnih pogleda. Fasciniran poviješću proteklih civilizacija nudi vlastitu (iako pojmovno ne do kraja razvijenu) filozofiju povijesti u kojoj se civilizacije uzdižu i neminovno propadaju pod pritiscima *iznutra* i *izvana*. Svaka je velika civilizacija propala zbog neminovnog trošenja vlastitog "materijala" i udaraca okolnih naroda (dakle, odozdo i izvana), koji su nakon više stoljeća potlačenosti i zavisti uništili nekad dominantni imperij.

Slična se rudimentarna filozofija povijesti može naći i kod drugih autora, kako nacističkih tako i ostalih autora, npr. američkog profesora Lothrop Stoddarda u njegovoj *The Rising Tide of Color Against White World-Supremacy* (1920), no Spenglera od njih razlikuje stav prema rasi. Naime, dok je njegov narativ o vitalnosti generacija koje grade velike civilizacije rubno mističan, izostaje tipično pseudo-znanstveno insistiranje na podjeli između viših i nižih rasa. Njegov je rasizam, ako je to zaista rasizam, uvjetovan povijesnim trenutkom i razinom vitalnosti koju neka rasa ili narod upravo imaju, a što ih onda čini dominantnima. Nema urođenih karakteristika koje su svojstvene samo jednoj rasi, a koje je čine višom ili nižom u apsolutnom smislu.

Također, Spengleru je ideja rasne čistoće, s obzirom na stalno miješanje rasa, groteskna. Za njega ključ uspjeha nije u stvarajnu *čiste* rase, već *snažne* rase. Za Hitlera bi germansko rušenje Zapadnog Rimskog Carstva bilo dokaz o rasnoj superiornosti germanskih plemena, dok bi za Spenglera ono bilo tek potvrda njegove opće teze o cikličkom uzdizanju i padu civilizacija. Zato u Spenglera ne nailazimo na pravo određene rase da zauzme ili zadrži svoje mjesto u povijesti - gubitak moći i vitalnosti te rastakanje tradicionalnih društvenih institucija neminovno dovode do propasti, a budućnost donosi nova uzdizanja naroda i rasa čiji vitalni materijal, njihova "jakost, neistrošenost i želja za vlastitom budućnosti" nisu istrošeni. Ipak, posebno mjesto daje ideji nordijskog heroizma koji treba oživjeti u Njemačkoj i kul-

tivirati među Europljanima gdje god moguće radi opstanka dominacije i moći europskih nacija.

Spengler tvrdi da je sjeme propasti zapadnih sila posijano uzdizanjem ekonomskih faktora iznad onih političkih te novim idejama ekonomskog razvoja koji moćne državnike pretvara u sluge kapitala. Isto je praćeno usponom demokratskog nacionalizma i slabljenjem starih političkih struktura kroz velike oružane sukobe. Rat od 1914. - 1918. za Spenglera nije imao pobjednika. Europski su narodi u njemu potratili svoj rasni i nacionalni kapital. Slično tvrdi i dio europskih konzervativnih, i dijelom opskurnih, autora danas. Donekle blisku misao izriče npr. Peter Hitchens kada tvrdi da je Britansko carstvo izgubljeno već u Prvom svjetskom ratu, zbog trošenja "the flower of England" – onih najhrabrijih i najboljih mladića koje je njihova nacija imala za dati. (Hitchens, 2018)

Tendencijom ka poravnanju društva insistiranjem na društvenoj i ekonomskoj jednakosti već je Zapadna Europa dovedena do gubitka vitalnosti politike, koja postaje ropkinjom stalno rastućih zahtjeva formirajuće radničke klase u 19. stoljeću. Slično rastu i zahtjevi zajednica pod europskom vlasti drugdje u svijetu. Dok je karakteristika prve mržnja radništva prema buržoaziji, karakteristika je druge mržnja "obojenih prema bijelima".

U mnogome je Spengler, dakako, pogriješio. No, pregled krivih predviđanja i argumenata nije primjeren jednom ovakvom pregledu. Spenglerov suvremeni čitatelj će uz privilegiju poznavanja posljednjih 86 godina povijesti (privilegija koju autori i njihovi suvremenici nikad ne uživaju) i sam znati procijeniti u čemu je autor pogriješio. Radije treba reći zašto se Spenglera vrijedilo prevoditi na hrvatski jezik 2019. godine, osam i pol desetljeća nakon izvornika, tj. reći koji aspekti njegove misli ili ostaju, ili ponovno postaju, aktualni.

Naime, Spenglerova analiza nacionalnih i međunarodnih političkih, ekonomskih i kulturnih strujanja se čini relevantnom za mnoge autore i političke pokrete u suvremenom svijetu, i to zbog tema koje sežu od ekonomskih recesija, migrantskih kriza, sve do uzdizanja populističkih stranaka i političara u mnogim zapadnim zemljama. Spenglera se isplati čitati radi boljeg razumijevanja populističkih i protekcionističkih politika te motivacije koja pokreće njihove zagovaratelje, ali više od toga radi razumijevanja duha vremena njegova pisanja – vremena čije su opasnije, opskurnije i opscenije tendencije mnogi primijetili u naše doba.

Literatura

Heidegger, Martin. 1988., *Bitak i vrijeme*. Naprijed, Zagreb.

Hitchens, Peter 2018. Soldiers? No, Britain lost 700,000 poets, teachers, inventors... and fathers, *Daily Mail* [online]. <https://www.dailymail.co.uk/debate/article-6376275/PETER-HITCHES-Soldiers-No-Britain-lost-700-000-poets-teachers-inventors-fathers.html>. 11. 2. 2020.

Jaspers, Karl. 1998. *Duhovna situacija vremena*. Matica Hrvatska. Zagreb.

Stoddard, Lothrop. 1920. *The rising tide of color against white world-supremacy*, Project Gutenberg [2011]. <https://www.gutenberg.org/files/37408/37408-h/37408-h.htm>. 12. 2. 2020.